

УДК 376 + 378.4: 004] (477.63)

С.І. НЕТЬОСОВ,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та корекційної освіти
Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара*

ДО ПИТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «КОРЕКЦІЙНА ОСВІТА» ДНУ ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

У статті аналізуються загальна та професійна інформаційні компетентності студентів спеціальності «Корекційна освіта» ДНУ ім. О. Гончара. До дослідження залучені методи анкетування, аналізу, узагальнення. Робиться висновок, що рівень загальної інформаційної компетентності студентів відповідає сучасним вимогам, а рівень професійної інформаційної компетентності майбутніх фахівців потребує суттєвої модернізації. Пропонується комплекс заходів з удосконалення професійної інформаційної підготовки студентів спеціальності.

Ключові слова: загальна інформаційна компетентність, професійна інформаційна компетентність, програмно-апаратне забезпечення, інформаційно-комунікаційні технології.

Постановка проблеми. Розвиток інформаційного суспільства в Україні відкриває додаткові можливості для організації корекційно-розвивальної роботи з дітьми, що мають психофізичні вади. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), програмно-апаратне забезпечення (ПАЗ) збагачують арсенал традиційних методів роботи педагогів системи спеціальної та інклюзивної освіти. Тому проблема аналізу та формування інформаційної компетентності студентів спеціальності «Корекційна освіта» є актуальною.

Аналіз останніх досліджень. Зазначеному питанню присвятили свої праці Мотилькова, Т.В. Папернова, І.В. Федоренко, В.В. Соколовська, О.Б. Качуровська, О.Є. Кітік, М.К. Шеремет та інші. Дослідники у сфері інформаційної компетентності студента та педагога включають: здатність ефективно використовувати всі сучасні інформаційні джерела та всі види наданої ними інформації; уміння здійснювати відбір необхідної інформації та її аналіз на предмет доцільності використання у навчально-виховному процесі; компетентність в адаптації інформації до вікових та індивідуальних особливостей учнів; уміння ефективно організовувати навчально-виховну діяльність в інформаційному полі [2; 3].

Елементами інформаційної компетентності виступають загальна та професійна інформаційна компетентність.

Аналіз інформаційної компетентності фахівця спеціальної освіти дає підстави стверджувати, що вона є сукупним результатом достатньо складного й тривалого процесу професійно-педагогічної підготовки; стійким особистим утворенням, яке поєднує комплекс особистісних якостей і фахових знань, умінь і навичок; важливою передумовою успішної освітньо-корекційної діяльності та реалізації творчого потенціалу особистості; здатністю педагога вирішувати професійні корекційно-педагогічні завдання із залученням ІКТ та ПАЗ [5, с. 9].

Формулювання мети. Мета статті полягає в аналізі рівня загальної та професійної інформаційної компетентності студентів спеціальності «Корекційна освіта» ДНУ ім. О. Гончара, визначенні системи заходів з формування у майбутніх фахівців системи спеціальної освіти професійної інформаційної компетентності.

Виклад основного матеріалу. Основою підготовки майбутніх фахівців корекційної освіти до використання ІКТ та ПАЗ у професійній діяльності є підготовка студентів до роботи з програмами Microsoft Word, Microsoft Power Point, Microsoft Excel, Paint та ін.

Студент приходить до ВНЗ із 420 годинами вивчення предмету «Інформатика» за всі роки навчання у середній школі [1; 4]. В університеті студенти спеціальності «Корекційна освіта» вивчають нормативні навчальні дисципліни інформаційної спрямованості – «Нові інформаційні технології» та «Обчислювальна техніка і технічні засоби навчання». На опанування курсів відводиться 54 години (1,5 кредити ECTS) та 53 години (1,47 кредитів ECTS) відповідно, загалом 107 годин (2,97 кредитів ECTS) при тому, що обсяг підготовки бакалавра складає 8640 годин (240 кредитів ECTS).

Отже, ми бачимо, що проблема формування інформаційної компетентності педагога-дефектолога в процесі навчання порушується, але в навчальному плані зазначене питання займає дуже скромне місце.

Для виявлення рівня самооцінки сформованості загальної та професійної інформаційної культури студентів спеціальності «Корекційна освіта» ДНУ ім. О. Гончара було проведено анкетування студентів I – IV курсів. В анкетуванні взяли участь 140 осіб (I курс – 43 студенти, II курс – 36 студентів, III курс – 39 студентів, IV курс – 22 студенти).

Розглянемо результати оцінки студентами рівня власної загальної інформаційної компетентності (табл. 1).

Таблиця 1

Оцінка студентами-респондентами спеціальності «Корекційна освіта» ДНУ ім. О. Гончара рівня власної загальної інформаційної компетентності

Критерії оцінювання студентами певного аспекту власної загальної інформаційної компетентності	Якісна оцінка елементів загальної інформаційної компетентності									
	Високий рівень		Достатній рівень		Середній рівень		Початковий рівень		Відмовились від визначення власного рівня	
	Кількість студентів	%	Кількість студентів	%	Кількість студентів	%	Кількість студентів	%	Кількість студентів	%
Оцінка студентами рівня володіння компонентами програми Microsoft Word	63	45	67	47,9	8	5,7	2	1,4	0	0
Оцінка студентами рівня володіння компонентами програми Microsoft Power Point	56	40	51	36,4	11	7,1	19	13,6	3	2,1%
Оцінка студентами рівня володіння компонентами програми Microsoft Excel	11	7,9	36	25,7	47	33,6	44	31,4	2	1,4%
Оцінка студентами рівня власної загальної інформаційної компетентності	27	19,3	85	60,7	6	4,3	22	15,7	0	0

Базою інформаційної культури особистості вважаємо рівень володіння поширеними програмами, які забезпечують можливість використання функціональних можливостей ІКТ

у повному обсязі. Нас цікавить суб'єктивна оцінка респондентами рівня володіння компонентами програми Microsoft Office.

В анкетах для виявлення рівня самооцінки володіння компонентами Microsoft Office респондентам були запропоновані такі критерії: високий рівень – вільне володіння та користування програмою; достатній рівень – активне використання програми з виникненням певних труднощів; середній рівень – необхідність отримання постійної допомоги в процесі користування компонентами програми; початковий рівень – наявність загального уявлення про інтерфейс та функції програми.

Аналіз самовизначення рівня володіння програмою Microsoft Word вказує, що основна кількість студентів оцінили свою компетентність у володінні цією програмою на високому – 63 студенти (45%) та достатньому рівнях – 67 осіб (47,9%), що разом складає 130 респондентів (92,9%). Такий результат є закономірним. Але окремі студенти – 8 респондентів (5,7%) вказали, що можуть користуватися програмою, якщо отримують постійну допомогу та 2 особи (1,4%) відзначили початковий рівень своєї компетентності.

Рівень володіння програмою для створення презентацій – Microsoft Power Point – дещо інший. Так, на високому рівні оцінили власну компетентність роботи із зазначеною програмою 56 респондентів (40%), на достатньому – 51 студент (36,4%), загалом – 107 студентів (76,4%). Збільшується порівняно з володінням текстовим редактором Microsoft Word кількість студентів, які оцінюють свій рівень на середньому – 11 осіб (7,9%) та початковому рівні – 19 студентів (13,6%), разом – 30 респондентів (21,5%). Викликає також турботу факт появи студентів, які взагалі не оцінили власний рівень володіння програмою Microsoft Power Point – 3 студенти (2,1%), по одній особі на II, III та IV курсах.

Самооцінка володіння програмою створення презентацій на основі програми Microsoft Power Point залишається на високому рівні, проте спостерігається тенденція до зниження оцінки студентами власної компетентності роботи з цією програмою порівняно з володінням текстовим редактором. Це викликає занепокоєння, адже програма Microsoft Power Point надає можливість учителю самостійно створювати високоякісну наочність та заохочувати дітей до підготовки презентаційних проєктів, що розвиває самостійність, творчість дітей, підвищує їхню самооцінку.

Суб'єктивна оцінка рівня володіння табличним редактором Microsoft Excel знижується порівняно з опануванням двох попередніх програм Microsoft Office. Так, на високому рівні свою компетентність оцінюють 11 респондентів (7,9%), на достатньому – 36 студентів (25,7%), що складає загалом тільки 47 анкетованих осіб (33,6%). Зростає суттєво кількість студентів, які оцінюють свій рівень володіння програмою Microsoft Excel на середньому рівні – 47 осіб (33,6%) та початковому – 44 студенти (31,4%), кількість студентів, які не визначилися з власним рівнем компетентності – 2 особи (1,4%).

Таким чином, 93 студенти (66,4%) відчують суттєві труднощі у володінні табличним процесором. Зазначений факт є підставою для ствердження, що студенти в майбутній професійній діяльності будуть відчувати значні проблеми у графічному узагальненні та систематизації ходу та результатів власної професійної діяльності, підготовці навчальних та дидактичних матеріалів тощо.

Для виявлення самооцінки рівня загальної інформаційної компетентності респондентам були запропоновані такі критерії в анкетах: високий рівень – вільно володію та користуюсь ІКТ та ПАЗ; достатній рівень – активно використовую ІКТ та ПАЗ для навчання та роботи, але іноді виникають труднощі; середній рівень – активно граю в комп'ютерні ігри, але в процесі навчання та роботи виникають системні труднощі; початковий рівень – маю загальне уявлення про роботу з ПК.

Рівень власної загальної інформаційної компетентності на достатньому рівні вказали 85 студентів, що складає 60,7%, на високому рівні – 27 студентів (19,3%), 22 студенти (15,7%) вважають свій рівень початковим, а 6 осіб (4,3%) – середнім.

Отже, 112 студентів, які становлять 80% респондентів, оцінюють свій рівень загальної інформаційної компетентності на достатньому та високому рівнях. Разом з тим потрібно звернути увагу на той факт, що 23,25% студентів I курсу та 22,8% студентів IV курсу свою інформаційну компетенцію оцінюють на початковому рівні.

Отже, підбиваючи підсумок у дослідженні проблеми суб'єктивної оцінки рівня загальної інформаційної культури студентами спеціальності «Корекційна освіта», ми маємо сказати що: 1) студенти приходять до ВНЗ компетентними в галузі роботи з найпоширенішими програмами; 2) обсяг навчальних годин, що виділяються на формування загальної інформаційної культури студентів спеціальності «Корекційна освіта», є достатньо скромним показником; 3) респонденти оцінюють власний рівень інформаційної культури та компетентності на достатньому та високому рівнях, основна більшість уміє працювати з текстовим редактором та програмою підготовки презентацій, дещо менше студентів опанували програму табличного редагування; 4) певну занепокоєність викликають дані опитувань, які свідчать, що частина студентів відчуває суттєві проблеми у володінні текстовим (Microsoft Word – 10 осіб) та табличним редакторами (Microsoft Excel – 93 респонденти), підготовки презентацій (Microsoft Power Point – 33 особи), на початковому та середньому рівні оцінюють власну загальну інформаційну компетентність 28 студентів (20%).

Розгляд проблеми професійної інформаційної компетентності студентів спеціальності «Корекційна освіта» здійснюється на основі суб'єктивної оцінки респондентами рівня власної компетентності володіння ІКТ та ПАЗ корекційно-мовленнєвого, тифлокомп'ютерного та дефектологічного характеру (табл. 2).

Таблиця 2

Оцінка студентами-респондентами спеціальності «Корекційна освіта» ДНУ ім. О. Гончара рівня власної професійної інформаційної компетентності

Критерії оцінювання студентами певного аспекту власної професійної компетентності	Якісна оцінка елементів професійної інформаційної компетентності									
	Високий рівень		Достатній рівень		Середній рівень		Початковий рівень		Відмовились від визначення власного рівня	
	Кількість студентів	%	Кількість студентів	%	Кількість студентів	%	Кількість студентів	%	Кількість студентів	%
Оцінка студентами рівня власної компетентності використання у корекційній роботі ІКТ та ПАЗ слухомовленнєвого спрямування	3	2,1	9	6,4	21	15	53	37,9	54	38,6
Оцінка студентами рівня власної компетентності використання у роботі тифло-комп'ютерних ІКТ та ПАЗ	0	0	3	2,1	14	10	77	55	46	32,9
Оцінка студентами рівня власної компетентності використання у роботі ІКТ та ПАЗ корекційно-дефектологічного характеру	0	0	4	2,9	21	15	72	51,4	43	30,7

Для проведення оцінки студентами рівня власної компетентності використання у роботі ІКТ та ПАЗ слухомовленнєвого спрямування респондентам було запропоновано таке завдання: «Визначте рівень володіння ІКТ та ПАЗ, яким у своїй професійній діяльності може скористатися вчитель-логопед та сурдопедагог». Для відповіді пропонувалися такі варіанти: вільно володію та користуюсь у роботі ІКТ та ПАЗ з функціями корекції слуху та мовлення (високий рівень); умію працювати з ІКТ та ПАЗ, які мають функції корекції слуху та мовлення, але виникають певні труднощі (достатній рівень); для користування ІКТ та ПАЗ з функціями корекції слуху та мовлення необхідна системна консультація фахівця (середній рівень); маю загальне уявлення про ІКТ та ПАЗ з функціями корекції слуху та мовлення (початковий рівень); відмовляюся від визначення рівня зазначеної компетентності.

Під час оцінювання студентами власної компетентності володіння ПАЗ, спрямованого на корекцію слухомовленнєвих вад, з'ясувалося, що 54 студенти (38,6%) взагалі не оцінили зазначену компетентність, 53 особи (37,9%) визначили свій рівень початковим, 21 респондент (15%) – середнім і тільки 12 студентів-респондентів (8,5%) визначили свій рівень компетентності достатнім (9 осіб – 6,4%) та високим (3 студенти – 2,1%).

Можемо констатувати, що 128 студентів (91,5%) спеціальності «Корекційна освіта» не мають або мають достатньо обмежене уявлення про характер та функціональні можливості ІЛТ та ПАЗ, спрямованого на корекцію слухомовленнєвих вад та методикою його використання у професійній діяльності.

Не менш серйозна ситуація складається із визначенням студентами рівня власної компетентності володіння тифлокомп'ютерними ІКТ та ПАЗ. Для виявлення цієї складової респондентам було запропоноване завдання: «Визначте рівень володіння ІКТ та ПАЗ тифлокомп'ютерного спрямування». Варіанти відповідей: вільно працюю з тифлокомп'ютерними ІКТ та ПАЗ (високий рівень); маю певний досвід роботи з тифлокомп'ютерними ІКТ та ПАЗ (достатній рівень); знаю, де зможу ознайомитися з досвідом роботи використання тифлокомп'ютерних ІКТ та ПАЗ (середній рівень); знаю про існування тифлокомп'ютерних ІКТ та ПАЗ (початковий рівень); відмовляюся від визначення рівня зазначеної компетентності.

Початковий рівень для себе визначають 77 студентів (55%), середній – 14 осіб (10%), відмовилися від оцінювання власної компетентності володіння тифлокомп'ютерними ІКТ та ПАЗ 46 студентів (32,9%), певний досвід роботи із зазначеними ІКТ та ПАЗ мають три студенти (2,1%) – один респондент з I курсу та дві особи – з III курсу.

Отже, студенти спеціальності «Корекційна освіта» у своїй більшості не мають взагалі або мають досить узагальнену інформацію про існування та функціональні можливості тифлокомп'ютерних ІКТ та ПАЗ.

Для визначення рівня компетентності використання у роботі фахівцем ІКТ та ПАЗ корекційно-дефектологічного характеру студентам було запропоновано завдання: «Визначте рівень компетентності володіння ІКТ та ПАЗ корекційно-дефектологічного характеру». Пропонувалися такі показники: вільно володію та користуюсь ІКТ та ПАЗ з функціями корекції вад здоров'я (високий рівень); умію працювати з програмами, які розроблені для корекції окремих вад здоров'я, але виникають певні труднощі (достатній рівень); для використання програм з функціями корекції вад здоров'я необхідна системна консультація фахівця (середній рівень); маю загальне уявлення про ІКТ та ПАЗ з функціями корекції певних вад здоров'я (початковий рівень); відмовляюся від визначення рівня зазначеної компетентності.

Як і в попередніх підходах до визначення професійної компетентності у цьому разі від участі в оцінюванні взагалі відмовилися 43 студенти (30,7%), яких ми вважаємо такими, що не мають взагалі ніякого уявлення про зазначені ІКТ та ПАЗ, 72 студенти (51,4%) визнали свій рівень компетентності початковим, 21 респондент (15%) – середнім і тільки чотири особи (2,9%) визначили свій рівень компетентності достатнім, високий рівень компетентності не визначив ніхто.

Аналіз професійної інформаційної компетентності студентів спеціальності «Корекційна освіта» свідчить про низьку готовність майбутніх фахівців до використання ІКТ та ПАЗ у своїй практичній корекційно-розвивальній діяльності.

Висновки. Отже, рівень загальної інформаційної культури студентів спеціальності «Корекційна освіта» ДНУ ім. О. Гончара є задовільним, що доведено рівнем володіння студентами текстовим (Microsoft Word) та табличним (Microsoft Excel) редакторами, програмою створення матеріалів презентаційного характеру (Microsoft Power Point). У той же час ми вимушені констатувати, що рівень професійної інформаційної компетентності студентів спеціальності потребує системної роботи над модернізацією та розвитком, що є значним полем діяльності професорсько-викладацького складу кафедри «Педагогіки та корекційної освіти».

Вважаємо, що для опанування студентами спеціальності «Корекційна освіта» інформаційною компетентністю професійного спрямування необхідно включити такі заходи: розробити спецкурс, на основі якого студенти будуть опановувати методикою використан-

ня ІКТ та ППЗ у корекційній освіті на основі лабораторних занять; включити певні розділи і теми з аналізом використання сучасних ІКТ та ПАЗ у системі спеціальної освіти в програмі профільних дисциплін; створити систему постійно діючих семінарів із питань удосконалення навичок роботи з різними корекційно-розвивальними програмами, які використовуються в системі спеціальної освіти; організувати проведення системи майстер-класів ІКТ-компетентними педагогами корекційної освіти; забезпечити проходження практики на базі, де активно використовують ІКТ та ПАЗ у корекційно-розвивальному процесі.

ІКТ та ПАЗ не зможуть замінити вчителя-фахівця, але вони виступають дійовим додатковим чинником зростання ефективності корекційно-розвивальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Інформатика. Навчальна програма для 10–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Академічний рівень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/dos/files/news/309/30993/77.doc> – Назва з екрану.

2. Китик Е.Е. Изучение эффективности включения обучающих компьютерных программ в процесс профессиональной подготовки логопедов / Е.Е. Китик // Дефектология. – 2008. – № 5. – С. 73–81.

3. Нетьосов С.І. Формування інформаційної компетентності корекційного педагога / С.І. Нетьосов, В.А. Гладуш та ін. / Удосконалення підготовки корекційного педагога в умовах університетської освіти: [монографія] – Дніпропетровськ: Акцент ПП, 2015. – С. 166–213.

4. Програма курсу Інформатика, 5–9 кл. загальноосвітніх навчальних закладів // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2012. – № 5. – С. 21–38. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/komp_2012_5_6.pdf

5. Федоренко І.В. Підготовка майбутніх учителів-дефектологів до використання новітніх комп'ютерних технологій у процесі корекційного навчання: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.03 «Корекційна педагогіка» / І.В. Федоренко. – К., 2011. – 23 с.

References

1. *Informatika. Navchalna programma dlya 10-11 klasiv zagalno osvitynix navchalnix zakladiv. Akademichmiy riven* [Informatika. The educational program for 10-11 classes of secondary schools. Academic level]. Retrieved from <http://osvita.ua/dos/files/news/309/30993/77.doc> (In Ukrainian).

2. Kitik, E.E. (2008). *Izuchenie effektivnosti vklucheniya obuchaushix komputernix program v process profesionalnoi podgotovki logopedov* [Efficacy of inclusion of educational computer programs in the process of training of speech therapists]. *Defectology*, No 5, p. 73-81. (In Ukrainian).

3. Netyosov, S.I., Gladush, V.A. (et al.) (2015). *Formuvannya informaciynoi kompetentnosti korecciyogo pedagoga* [Formation of information competence correctional teacher]. Improving the training of correctional teacher in terms of university education]. Dnipropetrovsk, Akcent PP Publ., p. 166-213. (In Ukrainian).

4. *Programa kursy informatika, 5-9 kl. Zagalnoosvitnix navchalnix zakladiv* [The course of computer science, 5-9 form of secondary school]. Computer in school and at home. 2012. No 5. p. 21-38. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/j-pdf/komp_2012_5_6.pdf (In Ukrainian).

5. Fedorenko, I.V. (2011). *Pidgotovka maybutnix vchiteliv-defektologiv do vikoristanna novitnix komputernix texnologii y processi korecciyogo navchanna* [Training future teachers-defectologists to use the latest computer technology in correctional education], Kyiv, 23 p. (In Ukrainian).

В статье анализируются общая и профессиональная информационные компетентности студентов специальности «Коррекционное образование» ДНУ им. О. Гончара. В процессе исследования использованы методы анкетирования, анализа, обобщения. Делается вывод, что уровень общей информационной компетентности студентов соответствует современным требованиям, а уровень профессиональной информационной компетентности будущих специалистов нуждается в существен-

ной модернизации. Предлагается комплекс мероприятий по усовершенствованию профессиональной информационной подготовки студентов специальности.

Ключевые слова: общая информационная компетентность, профессиональная информационная компетентность, программно-аппаратное обеспечение, информационно-коммуникационные технологии.

The article analyzes the general and professional information competence of students majoring in «Correctional Education» at Dnipropetrovsk National University named after Oles Honchar. In the process of research, survey methods, analysis, and synthesis were used. The conclusion was made that the level of general information competence of students meets modern requirements but the level of professional information competence of future professionals needs substantial modernization. Certain programs for improving the professional information qualifications of students are suggested.

Key words: general information competence, professional information competence, software and hardware, information and communication technologies.

Одержано 12.01.2016.